

Roczniki Administracji i Prawa nr XIX(1), s. 143-158

Oryginalny artykuł naukowy
Original article

Data wpływu/Received: **18.03.2019**

Data recenzji/Accepted: **24.04.2019**

Data publikacji/Published: **30.06.2019**

Źródła finansowania publikacji: **Wyższa Szkoła Humanitas**

DOI: **10.5604/01.3001.0013.3588**

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)

(B) Data Collection (zbieranie danych)

(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)

(D) Data Interpretation (interpretacja danych)

(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)

(F) **Literature Search (badania literaturowe)**

Piotr Kruszyński*

ORCID nr: **0000-0002-8566-6113**

Jan Kil**

ORCID nr: **0000-0001-7026-1669**

**SĄDOWNICTWO SĘDZIÓW POKOJU W DROBNYCH
SPRAWACH KARNYCH – PERSPEKTYWA
LEGISLACYJNA**

WPROWADZENIE

Justice delayed is justice denied – ta słynna maksyma prawnicza pozostaje szczególnie aktualna na gruncie polskiego wymiaru sprawiedliwości, którego jedną z największych bolączek jest przewlekłość postępowań sądowych, tak w sprawach karnych,

---

* prof. dr hab.; Wydział Administracji i Zarządzania Wyższej Szkoły Humanitas.

** mgr; Wydział Administracji i Zarządzania Wyższej Szkoły Humanitas.

jak i cywilnych. Oczekiwanie około roku na wyznaczenie terminu pierwszej rozprawy w sprawie cywilnej, jak to ma częstokroć miejsce na obszarze apelacji warszawskiej, czy też kilkunastoletnie procesy karne wskazują jednoznacznie na potrzebę dokonania daleko idących czy wręcz systemowych zmian w polskim wymiarze sprawiedliwości. W tym miejscu należy w pełni podzielić wyrażany w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego pogląd, zgodnie z którym szybkie uzyskanie rozstrzygnięcia sądowego leży nie tylko w bezpośrednim interesie jednostki, ale także w interesie publicznym. Wymiar sprawiedliwości nie może być bowiem sprawowany z opóźnieniami prowadzącymi do osłabienia skuteczności sądów oraz zaufania do nich, jak też do państwa w ogóle¹. Podobnie w piśmiennictwie wskazuje się, że szybkie wymierzenie sprawiedliwości wzbudza zaufanie do organów procesowych, umożliwia szybką reakcję na łamanie prawa oraz zaspokaja społeczne poczucie sprawiedliwości².

Rozwiązaniem legislacyjnym, które w ocenie autorów mogłoby skutecznie zwiększyć efektywność wymiaru sprawiedliwości, w tym zwłaszcza przyspieszyć i odformalizować postępowanie sądowe, jest wprowadzenie do polskiego porządku prawnego sądownictwa sędziów pokoju.

SĄDOWNICTWO SĘDZIÓW POKOJU – ZARYS INSTYTUCJI

Instytucja sędziów pokoju wiąże się z wyodrębnieniem w strukturze wymiaru sprawiedliwości podmiotu, do którego kompetencji należy rozstrzyganie spraw karnych i cywilnych o niskim ciężarze gatunkowym. Kryteria decydujące o zakresie przedmiotowym spraw mogą prezentować się różnorodnie. W przypadku spraw karnych może to być zwłaszcza kryterium wysokości ustawowego zagrożenia czynów zabronionych, konieczności zastosowania środków przymusu karnoprosocowego czy też dokonania określonych czynności dowodowych, takich jak chociażby przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego. W zakresie spraw cywilnych decydujące znaczenie należy przypisać kryterium wartości przedmiotu sporu, choć nie można wykluczyć także i innych determinant.

W ujęciu modelowym najistotniejszą cechą wyróżniającą sądownictwo sędziów pokoju jest istotne odformalizowanie postępowania oraz szybkość rozstrzygania spraw. W dalszej kolejności wskazać można na szeroką dostępność społeczną tej odmiany sądownictwa, co wynika z najczęściej lokalnego charakteru komentowanej instytucji, w przeważającej mierze powiązanej pośrednio lub bezpośrednio ze strukturą samorządową oraz odpowiednio zredukowane wymogi zawodowe przewidziane dla osób sprawujących funkcję sędziów pokoju. Ostatnia ze wskazanych cech stanowi naturalną implikację ciężaru gatunkowego spraw przewidzianych dla jurysdykcji

¹ Wyrok TK z 26.02.2008 r., SK 89/06, Legalis 93712; wyrok TK z 7.12.2010 r., P 11/09, Legalis 266510; wyrok TK z 18.10.2011 r., SK 39/09, Legalis 379745.

² A. Siemiaszko, *Dostęp do sądu a przewlekłość postępowania*, „Jurysta” 1999, nr 1, s. 5.

sędziów pokoju. Biorąc pod uwagę fakt, iż są to sprawy charakteryzujące się niskim poziomem skomplikowania, tak pod względem faktycznym, jak i prawnym, nie wymagają one poziomu kompetencji merytorycznych sędziów zawodowych.

Institucja sędziów pokoju nie jest obca polskiemu ustawodawstwu. Występowała ona na przestrzeni historycznego rozwoju polskiego porządku prawnego. Początki sądownictwa sędziów pokoju w rodzimej tradycji prawnej wiążą się z okresem działalności Komisji Rządzącej w Księstwie Warszawskim i powołaniem sądów ziemiańskich. Sądy te sądziły w I instancji sprawy cywilne szlachty, oficerów, duchowieństwa, wyższych urzędników cywilnych i profesorów szkół departamentowych oraz gmin, magistratów, korporacji i osób prawnych, z wyłączeniem cechów rzemieślniczych i konfraternii kupieckich. Sądy ziemiańskie sądziły także w drobnych sprawach karnych w I, a zarazem ostatniej instancji, w sprawach zaś „właściwych kryminalnych” przeprowadzały jedynie śledztwa. Sędziowie pokoju w liczbie trzech przy każdym sądzie ziemskim, pochodzili z nominacji, a urząd pełnili wyłącznie honorowo³.

Sądy pokoju występowały także w Królestwie Polskim. W każdym z 75 powiatów sądowych (okręgów) funkcjonował jeden sąd pokoju, będący najniższą instancją sądownictwa cywilnego i karnego⁴. Stanowiska sędziów pokoju zaliczone zostały do urzędów służby obywatelskiej. Mianowanie sędziów pokoju należało do Rady Administracyjnej na przedstawienie Komisji Rządowej Sprawiedliwości⁵. W 1875 r. do struktury sądów pokoju włączone zostały sądy gminne. Były one sądem I instancji właściwym dla spraw cywilnych, w których wartość przedmiotu sporu nie przekraczała 300 rubli, oraz karnych zagrożonych karą więzienia do 1 roku. Sędziowie sądów gminnych wybierani byli przez zgromadzenia gminne, a ich wybór musiał być zatwierdzony przez ministra sprawiedliwości. Sądem apelacyjnym od wyroków sądów gminnych i pokoju był zjazd sędziów pokoju, złożony z etatowego prezesa zjazdu, mianowanego przez ministra sprawiedliwości (po porozumieniu z generalnym gubernatorem) oraz sędziów gminnych i sędziów pokoju⁶.

Sądownictwo sędziów pokoju utrzymano w odrodzonym państwie polskim po zakończeniu I wojny światowej. W miejsce dawnych sądów gminnych i sądów pokoju, o których była mowa powyżej, wprowadzono nowe sądy pokoju. Składały się one z jednego sędziego pokoju i dwóch ławników (o pełnych uprawnieniach sędziowskich), powoływanych przez prezesa sądu okręgowego z listy osób, sporządzonej przez zgromadzenia gminne i sądy miejskie. Ustawa z dnia 18.03.1921 r. ograniczyła rolę ławników w sądach pokoju – odtąd sędziowie pokoju orzekali jednoosobowo. Rozporządzenie

³ W.M. Bartel i in., *Historia państwa i prawa Polski*, tom III: *Od rozbiorów do uwłaszczenia*, red. J. Bardach i M. Senkowska-Gluck, Warszawa 1981, s. 121-122.

⁴ *Ibidem*, s. 471.

⁵ A. Okolski, *Wykład prawa administracyjnego obowiązującego w Królestwie Polskim*, tom I, Warszawa 1880, s.364 cyt. za: W. M. Bartel i in., *Historia państwa...*, s. 488.

⁶ K. Grzybowski, *Historia państwa i prawa Polski*, tom IV: *Od uwłaszczenia do odrodzenia państwa*, Warszawa 1982, s. 217-218.

prezydenta RP z 19.12.1927 r. w ogóle wyrugowało ławników z sądów pokoju. Jeżeli chodzi o kompetencję sądów pokoju, to obejmowała ona mniejszej wagi sprawy karne i cywilne (do określonej wartości przedmiotu sporu) i takie, które ze względu na swój charakter nie należały do właściwości innych sądów. Kompetencje te były stopniowo rozszerzane. Mowa tu zwłaszcza o ustawach z 14.07.1920 r., 23.09.1922 r. oraz 25.02.1929 r. Zarówno Sędziowie Pokoju, jak i ławnicy pełnili swoje funkcje społecznie, honorowo, otrzymując jedynie zwrot kosztów. Ustawa z 18.03.1921 r. skonkretyzowała kompetencje sądów pokoju, przekazując im rozpoznawanie spraw o występki zagrożone grzywną do 6 tys. marek, kradzieże, sprzeniewierzenia, oszustwa, uszkodzenia rzeczy⁷. Instytucja sędziów pokoju utrzymana została po unifikacji sądownictwa polskiego okresu międzywojnia. Powołanie sędziów pokoju przewidywała konstytucja marcowa z 1921 r., stanowiąc w art. 76, że sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, o ile ustawa nie zawiera innego postanowienia, jednakże sędziowie pokoju z reguły wybierani są przez ludność. Adekwatnie do tego sądownictwo sędziów pokoju zostało przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta RP z 6.02.1928 r. (Dz.U. 1928, nr 12, poz. 93), w Dziale III. W założeniu sędziowie pokoju mieli spełniać zadania magistratur pojednawczych i zadania sądów, rozpoznających sprawy cywilne i karne najmniejszego znaczenia społecznego i ekonomicznego⁸. Należy jednak w tym miejscu zaznaczyć, że sędziowie pokoju, zgodnie z regulacją przewidzianą w rozporządzeniu z 1928 r., nie zostali nigdy w praktyce powołani⁹. Jak wskazuje się w literaturze, instytucja ta budziła bowiem od początku nieufność, tak nauki prawa, jak i władz państwowych. Instytucja sędziów pokoju została pominięta w konstytucji kwietniowej, zaś jej formalnego zniesienia dokonano ustawą z dnia 9.04.1938 r.¹⁰.

Instytucja sędziów pokoju (*justices of peace*) znajduje poczesne miejsce w anglosaskiej kulturze prawnej. W Stanach Zjednoczonych instytucja ta została implementowana na grunt amerykański wraz z kolonizacją Ameryki Północnej. Jej źródła można poszukiwać we wpływach brytyjskiej kultury prawnej¹¹. Sędziowie pokoju przejęli zadanie orzekania w sprawach drobnych. W początkowym okresie sędzia pokoju był mianowany, a od czasu reformy A. Jacksona pochodzi z wyborów miejscowych¹². Sprawowanie funkcji sędziego pokoju ma wymiar społeczny. Uposażenie sędziów pokoju, mające pokryć przede wszystkim wydatki związane ze sprawowaną funkcją, powiązane zostało z kosztami ściąganych od podsądnych w sprawach karnych i stron w sprawach cywilnych¹³.

⁷ S. Płaza, *Historia Polski na tle porównawczym. Cz. 3: Okres międzywojenny*, Kraków 2001, s. 619-622.

⁸ Ibidem, s. 670.

⁹ M. Materna-Pawłowska, *Zawód sędziego w Polsce w latach 1918-1939*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2011, tom LXIII, z. 1, s. 65.

¹⁰ S. Płaza, *Historia Polski...*, s. 670.

¹¹ T. Langer, *Stany w USA. Instytucje – praktyka – doktryna*, Warszawa 1998, s. 239.

¹² Ibidem.

¹³ R. Kucharski, *Amerykański model sądownictwa przyspieszonego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 11, s. 127.

Sędziowie pokoju w Stanach Zjednoczonych nie posiadają wykształcenia prawniczego¹⁴. W czasach współczesnych kadencja sędziego pokoju trwa zazwyczaj dwa lata. W większości stanów brak jest jakichkolwiek ograniczeń co do liczby reelekcji¹⁵.

Wyroki sędziów pokoju wydawane są w składzie jednoosobowym. Katalog uprawnień sędziów pokoju jest różnie określany w różnych stanach, a nawet w jednostkach lokalnych. Zakres kompetencji sędziego pokoju, poza działalnością stricte judykacyjną, obejmuje także dokonywanie określonych czynności procesowych, takich jak chociażby przeprowadzanie tzw. przesłuchania wstępnego (*preliminary hearings*). Niezależnie od powyższego do kompetencji sędziów pokoju należy także przyjmowanie poręczeń, rękojmi i zabezpieczeń oraz kaucji przy zwalnianiu podsądnego przed rozprawą. Sędziowie pokoju posiadają także kompetencję o charakterze administracyjnym, takie jak uprawnienie do udzielania ślubów. Od orzeczeń wydanych przez sędziego pokoju można złożyć odwołanie do sądu wyższej instancji, co powoduje rozpatrzenie sprawy od nowa¹⁶. W praktyce jednak do zaskarżania wyroków ferowanych przez sędziów pokoju dochodzi niezwykle rzadko, co wynika w szczególności z wysokości kosztów związanych z zainicjowaniem procedury odwoławczej, co może być postrzegane jako zbędna uciążliwość¹⁷.

Jeżeli chodzi o sprawy karne, to na gruncie prawa amerykańskiego sędziowie pokoju orzekają w sprawach o wykroczenia (*misdemeanor cases*)¹⁸. W zakresie spraw cywilnych sędziowie pokoju rozpatrują najczęściej sprawy, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza kilkuset dolarów¹⁹.

W przypadku Wielkiej Brytanii geneza sędziów pokoju (*justices of peace*), zwanych obecnie *lay justices (magistrates)*, sięga 1264 roku. W początkowym okresie byli to możni obywatele, zwani *custos pacis*, których obowiązkiem było czuwanie nad zapewnieniem pokoju w królestwie. Ze względu na powyższe otrzymali oni jurysdykcję w drobnych sprawach cywilnych. Wraz z upływem czasu zakres ich kompetencji ulegał stałemu poszerzaniu²⁰. Uzyskali oni uprawnienia administracyjne i ostatecznie skupili w swym ręku władzę sądową w sprawach karnych oraz prawie całą administrację hrabstwa. W XV w. ustalono, że sędzią pokoju może być tylko osoba osiadła w hrabstwie i posiadająca wysoki majątek. Zamiast dawnego królewskiego aktu nominacji sędziowie pokoju zaczęli być odtąd powoływani przez lokalną społeczność w drodze wyborów²¹.

¹⁴ T. Langer, *Stany w USA...*, s. 239.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem, s. 240.

¹⁷ R. Kucharski, *Amerykański model...*, s. 127.

¹⁸ R. Tokarczyk, *Prawo amerykańskie*, Kraków 2000, s. 233.

¹⁹ T. Langer, *Stany w USA...*, s. 240.

²⁰ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009, s. 95.

²¹ M. Szaniecki, *Powszechna historia państwa i prawa*, Warszawa 2009, s. 177.

Sędziowie pokoju powoływani są mocą aktu prawnego wydawanego przez lorda kanclerza (*Lord Chancellor*) z mocy i w imieniu królowej. Powołani pełnią swą funkcję zazwyczaj do osiągnięcia wieku emerytalnego bądź wcześniejszej rezygnacji. Sędziowie pokoju nie pobierają wynagrodzenia za pełnioną funkcję (z wyjątkiem sędziów pokoju w niektórych większych miastach). Przysługuje im jednak prawo do diety oraz ryczałtu za koszty podróży i utracone zarobki²². Sędziowie pokoju orzekają zawsze kolejalnie²³.

W chwili obecnej sędziowie pokoju orzekają w ramach sądów pokoju (*Magistrates' Courts*), gdzie obok orzekających społecznie, nieposiadających wykształcenia prawniczego sędziów pokoju (*lay magistrates*), orzekają także sędziowie zawodowi (*district judges*). W 2014 r. w sądach pokoju orzekało 30 000 sędziów pokoju oraz zaledwie 140 sędziów zawodowych²⁴. W praktyce sędziowie zawodowi orzekają w sprawach bardziej skomplikowanych, złożonych pod względem prawnym, jak również w sprawach ekstradycyjnych oraz istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa publicznego²⁵.

Do jurysdykcji sądów pokoju należą sprawy o mniej poważne przestępstwa (*summary offences*). O tym, że dane przestępstwo należy do kategorii *summary offences*, decyduje bezpośrednio przepis ustawy, określający, jaka maksymalna kara może być wymierzona za jego popełnienie (*on summary conviction*). Do omawianej kategorii przestępstw należą m.in.: napaść na funkcjonariusza policji w trakcie wykonywania obowiązków służbowych, groźby, przestępstwa związane z kierowaniem pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu, zabranie pojazdu mechanicznego bez zgody właściciela, prowadzenie pojazdu bez uprawnień²⁶.

Niezależnie od powyższego sądy pokoju podejmują decyzję w zakresie poszczególnych czynności procesowych. W tym kontekście można wskazać na wydawanie nakazów uprawniających policję do stosowania środków przymusu w celu zdobycia dowodów, gdy przekracza to jej własne uprawnienia, wydawanie wezwań do stawienia się w sądzie, a także wydawanie nakazów aresztowania czy nakazów pozwalających policji na przedłużenie aresztu²⁷.

Łączny udział orzecznicy sądów pokoju w całej strukturze brytyjskiego wymiaru sprawiedliwości plasuje się na niezwykle wysokim poziomie. Jak wynika ze statystyk, sądy pokoju orzekają w ponad 90% wszystkich spraw karnych²⁸.

Sędziowie pokoju sądzą zwykle w składach trzyosobowych (niekiedy może orzekać ich nawet siedmiu, lecz nigdy mniej niż dwóch). Brak wykształcenia praw-

²² K. Girdwoyń w: H. Grajewska-Kraczkowska i in., *System prawa karnego procesowego*, tom II: *Rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2013, s. 718-720.

²³ M. Cieślak, *Dzieła wybrane*, tom II: *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, red. S. Waltoś (przy współpracy M. Rusinka i S. Steinborna), Kraków 2011, s. 82.

²⁴ K. Girdwoyń w: H. Grajewska-Kraczkowska i in., *System prawa karnego procesowego...*, s. 716.

²⁵ Ibidem, s. 717.

²⁶ Ibidem, s. 693-694.

²⁷ Ibidem, s. 716.

²⁸ *Sentencing Statistics*, 2007, England and Wales, s. 13, cyt. za: S. Waltoś, *Proces karny...*, s. 98.

niczego sędziów pokoju rekompensowanych jest przez obecność sekretarza sądowego (*clerk of the Court*), który posiada wykształcenie prawnicze i kwalifikacje adwokackie²⁹. Sądy Pokoju prowadzą postępowania niezwykle szybko, bez udziału czynnika społecznego w postaci ławy przysięgłych oraz bez rozgłosu. Postępowanie przed nimi jest także znacznie mniej kosztowne niż przed sądami koronnymi³⁰. Jak wskazuje się w brytyjskiej nauce prawa, społeczny charakter orzekania przez sędziów pokoju ma być gwarancją przenoszenia zdrowego rozsądku i doświadczenia życiowego w sferę stosowania prawa, które to cechy mają co najmniej rekompensować brak wykształcenia prawniczego³¹.

Poza krajami anglosaskimi instytucja sędziów pokoju występuje także w porządkach prawnych wielu państw Europy kontynentalnej, m.in. w Portugalii, Hiszpanii, we Włoszech, w Belgii, Luksemburgu czy też niektórych kantonach Szwajcarii.

ZAKRES KOGNICJI SĘDZIÓW POKOJU

Zważywszy, że wymogi stawiane kandydatom na sędziów pokoju, z natury rzeczy pozostają istotnie zredukowane w stosunku do wymogów, które muszą spełniać sędziowie zawodowi, do zakresu spraw rozpatrywanych przez sędziów pokoju powinny należeć wyłącznie sprawy drobne. Mając powyższe na względzie, w kognicji sędziów pokoju powinny znajdować się sprawy o wykroczenia jako sprawy o mniejszym ciężarze gatunkowym aniżeli przestępstwa. Z kolei punktem wyjścia do projektowanego zakresu spraw karnych, w których orzekać mają sędziowie pokoju, powinien być art. 325b kpk, zawierający katalog spraw, dla których prowadzi się postępowanie przygotowawcze w formie dochodzenia³². Katalog czynów wskazanych w art. 325b kpk winien jednak zostać poddany pewnym ograniczeniom. W pierwszej kolejności sędziowie pokoju winni orzekać w sprawach o występki wymienione w § 1 i 3 art. 325b kpk, jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 10 000 zł. Zapewni to możliwość sprawnego orzekania w sprawach drobnych przez sędziów pokoju przy jednoczesnym pozostawieniu sądom powszechnym spraw o wyższej wartości przedmiotu przestępstwa albo wyrządzonej lub grożącej szkody.

²⁹ S. Waltoś, *Proces karny...*, s. 98.

³⁰ C. Michalczyk, *Postępowanie karne w Wielkiej Brytanii*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2, s. 95.

³¹ S. Waltoś, *Proces karny...*, s. 96.

³² Art. 325b kpk stanowi, że dochodzenie prowadzi się w sprawach o przestępstwa należące do właściwości sądu rejonowego: 1) zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, z tym że w wypadku przestępstw przeciwko mieniu tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 200 000 zł; 2) przewidziane w art. 159, art. 254a i art. 262 § 2 Kodeksu karnego; 3) przewidziane w art. 279 § 1, art. 286 § 1 i 2 oraz w art. 289 § 2 Kodeksu karnego, jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 200 000 zł (§ 1). Spośród spraw o przestępstwa wymienione w § 1 pkt 1 nie prowadzi się dochodzenia w sprawach o przestępstwa określone w art. 155, art. 156 § 2, art. 157a § 1, art. 165 § 2, art. 168, art. 174 § 2, art. 175, art. 181-184, art. 186, art. 201, art. 231 § 1 i 3, art. 240 § 1, art. 250a § 1-3, art. 265 § 3 oraz w rozdziale XXXVI, z wyjątkiem art. 297 i art. 300, i rozdziale XXXVII Kodeksu karnego (§ 2).

Z katalogu przestępstw wymienionych w art. 325b § 2 i 3 kpk w sprawach, których mieliby orzekać sędziowie pokoju, z uwagi na charakter i wagę czynu, postulować należy usunięcie występków z art. 159 kk (użycie broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu w taktce udziału w bójce lub pobiciu człowieka) oraz z art. 289 § 2 kk (kwalifikowany zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia – po uprzednim przełamaniu zabezpieczeń bądź gdy pojazd stanowi mienie znacznej wartości albo pozostawienie przez sprawcę pojazdu w stanie uszkodzonym lub w takich okolicznościach, że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub uszkodzenia pojazdu). Są to bowiem przestępstwa zagrożone karą surowszą niż 5 lat pozbawienia wolności (do 8 lat pozbawienia wolności), a nadto dotyczą albo ochrony tak istotnego dobra prawnego jak życie i zdrowie ludzkie (art. 159 kk), albo mienia zazwyczaj w rozmiarach większych aniżeli 10 000 zł (art. 289 § 2 kk). Ponadto postulować należy wyłączenie możliwości rozpoznawania przez Sędziów Pokoju spraw o przestępstwa z art. 297 kk (tzw. oszustwo kredytowe) oraz art. 300 kk (udaremnienie egzekucji), albowiem są to sprawy gospodarcze, o bardziej złożonej strukturze, i winny one być rozpoznawane w dalszym ciągu przez sądy powszechne.

Powyższych założeń nie niweczy pozostawienie możliwości orzekania przez sędziów pokoju w sprawach o występki z art. 279 § 1 kk (kradzież z włamaniem) i art. 286 § 1 i 2 kk (oszustwo) z tym jednak zastrzeżeniem, że wartość wyrządzonej lub grożącej szkody nie może przekraczać 10 000 zł. Chociaż ustawodawca przewidział wyższe zagrożenie karą ze te występki (odpowiednio do 10 i 8 lat pozbawienia wolności), to jednak drobne kradzieże z włamaniem oraz drobne oszustwa powinny pozostać w kognicji sędziów pokoju. Powyższe znajduje uzasadnienie również dlatego, że Kodeks wykroczeń nie zna wykroczenia kradzieży z włamaniem (por. art. 130 § 2 kw) albo wykroczenia oszustwa, tak jak to ma miejsce w przypadku kradzieży (art. 119 § 1 kw), co powoduje, że nawet w przypadku kradzieży rzeczy o wartości np. 10 zł, po uprzednim włamaniu, mamy do czynienia z przestępstwem z art. 279 § 1 kk, podobnie jak w przypadku drobnego oszustwa. Z uwagi zaś na pospolitość oraz podobieństwo rodzajowe do przestępstwa kradzieży i zniszczenia mienia, mimo wyższego zagrożenia ustawowego karą (do 8 lat pozbawienia wolności), w zakresie orzekania sędziów pokoju winny się również znaleźć występki z art. 254a kk (zabór, niszczenie, uszkodzenie lub czynienie niezdatnym do użytku elementów sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, ciepłowniczej, elektroenergetycznej, gazowej, telekomunikacyjnej albo linii kolejowej lub tramwajowej, trolejbusowej lub linii metra) i 262 § 2 kk (ograbienie zwłok, grobu lub innego miejsca spoczynku zmarłego).

Ponadto postulować należy możliwość orzekania przez sędziów pokoju w sprawach z oskarżenia prywatnego, tj. o zniesławienie (art. 212 kk), znieważenie (art. 216 kk), naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 kk) oraz naruszenie czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia na czas poniżej siedmiu dni (art. 157 § 2 i 3 kk).

Również wymiar kar, możliwych do orzeczenia przez sędziego pokoju, winien zostać zmodyfikowany w stosunku do zasad ogólnych dla wykroczeń i przestępstw. W odniesieniu do wykroczeń sędziego pokoju mógłby orzekać (w granicach ustawowego zagrożenia) wszystkie kary skatalogowane w art. 18 kw (tj. kara aresztu, kara ograniczenia wolności, grzywna, nagana) z tym jednak zastrzeżeniem, że kara aresztu, wymierzona przez sędziego pokoju, nie mogłaby przekraczać 14 dni (art. 19 kw przewiduje maksymalną karę aresztu w wymiarze 30 dni).

Znaczniejsze modyfikacje poczynić należy w zakresie wymiaru kary za przestępstwa. Należy postulować, aby maksymalny wymiar grzywny wynosił 50 stawek dziennych albo 10 000 zł (maksymalny wymiar grzywny na zasadach ogólnych – 540 stawek dziennych – art. 33 § 1 kk), a kary ograniczenia wolności – 6 miesięcy (maksymalnie 2 lata na zasadach ogólnych (art. 34 § 1 kk). Postuluje się ponadto, aby maksymalny wymiar kary pozbawienia wolności wynosił podobnie jak kara aresztu w sprawach o wykroczenia, tj. od 5 do 30 dni (art. 19 kw). Wymagałoby to jednak zmiany legislacyjnej art. 37 kk w zakresie, w jakim aktualnie dopuszcza on wymierzenie kary pozbawienia wolności wyłącznie w miesiącach i latach.

POSTĘPOWANIE KARNE PRZED SĘDZIAMI POKOJU

W ujęciu modelowym, jak już wskazano na wstępie, najistotniejszą cechą wyróżniającą sądownictwo sędziów pokoju jest znaczące odformalizowanie postępowania przez nich prowadzonego oraz wynikająca z powyższego szybkość rozstrzygnięcia spraw. Z tych też względów, a także mając na uwadze fakt, że wprowadzenie rzeczonej instytucji do polskiego ustawodawstwa ma stanowić skuteczne remedium na rażącą przewlekłość postępowań, tak karnych, jak i cywilnych, konieczne staje się odpowiednie, podporządkowane tymże celom, ukształtowanie sposobu procedowania przed sędziami pokoju.

Dążąc do zintegrowania proponowanych rozwiązań z obecnie obowiązującym modelem polskiego postępowania karnego, celowe wydaje się być uczynienie z postępowania przed sędziami pokoju w sprawach karnych nowego postępowania szczególnego. Warto w tym miejscu przypomnieć, że jak wskazuje się w literaturze przedmiotu, przez postępowania szczególne należy rozumieć przebieg procesu karnego, zmierzający do rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej, różniący się w sposób istotny od przebiegu procesu uznanego za typowy (zwykły) w danym systemie prawa karnego procesowego³³. Na gruncie obowiązującego stanu prawnego postępowaniami szczególnymi o wskazanym w zdaniu poprzedzającym charakterze są: postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego (art. 485 i n. kpk), postępowanie nakazowe (art. 500 i n. kpk) oraz postępowanie przyspieszone (art. 517a i n. kpk). Mając na względzie specyfikę postępowania przed sędziami pokoju, jak również cele, które przyświecają wprowadze-

³³ K. Marszał (red.), *Proces karny. Przebieg postępowania*, Katowice 2012, s. 180.

niu rzeczony instytucji do polskiego ustawodawstwa w zakresie zwiększenia szybkości i sprawności postępowania w drobnych sprawach karnych, wzorzec normatywny nowo projektowanych rozwiązań mogą stanowić zwłaszcza regulacje przewidziane na gruncie postępowania przyspieszonego. Postępowanie przed sędziami pokoju powinno być zatem odrębnym postępowaniem szczególnym zmodyfikowanym jednostopniowo. Aby tak się stało, konieczne jest wprowadzenie klauzuli, zgodnie z którą w postępowaniu przed sędziami pokoju stosuje się przepisy o postępowaniu zwyczajnym, jeżeli przepisy dotyczące się tego postępowania nie stanowią inaczej.

Jeżeli chodzi o formę skargi zasadniczej inicjującej postępowanie przed sędziami pokoju w sprawach ściganych z oskarżenia publicznego, to na podstawie przyczyn, o których była już mowa uprzednio, postulować należy, aby funkcję takiej skargi pełniła notatka służbowa funkcjonariusza Policji bądź innego nieprokuratorskiego organu uprawnionego do wnoszenia i popierania oskarżenia na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom z dnia 22 września 2015 r. (Dz.U. poz. 1725). W przypadku spraw o wykroczenia notatka mogłaby pochodzić od funkcjonariusza organu, któremu przysługują uprawnienia oskarżyciela publicznego na podstawie art. 17 kpw. Jest to bowiem rozwiązanie cechujące się najdalej idącym odformalizowaniem sposobu procedowania w omawianym zakresie, co niewątpliwie przełoży się w sposób istotny na zwiększenie szybkości postępowania. Jednocześnie należy zauważyć, że składowe owej notatki, obejmujące identyfikację osób uczestniczących w inkryminowanym zdarzeniu oraz opis najważniejszych okoliczności stanu faktycznego, zapewnią możliwość skutecznego zainicjowania fazy jurysdykcyjnej postępowania karnego. W tym zakresie należy bowiem mieć na względzie okoliczność, że postępowanie przed sędziami pokoju ma dotyczyć wyłącznie spraw o najniższym ciężarze gatunkowym, nieskomplikowanych tak pod względem prawnym, jak i faktycznym, częstokroć sprowadzających się do sytuacji ujęcia *in flagranti* („na gorącym uczynku”).

Uwzględniając fakt daleko idącego uproszczenia i odformalizowania postępowania przed sędziami pokoju, co może przekładać się na redukcję gwarancji procesowych uczestników postępowania, a zwłaszcza strony biernej, wśród przesłanek negatywnych, wykluczających możliwość procedowania w tym trybie szczególnym, powinny znaleźć się sytuacje skutkujące obroną obligatoryjną, o których mowa zarówno w art. 79 §1 kpk (oskarżony nie ukończył 18 lat; jest głuchy, niemy lub niewidomy; zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona; zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowa-

dzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny), jak i art. 79 § 2 kpk (występują inne okoliczności utrudniające obronę). Odpowiednio do powyższego postępowanie przed sędziami pokoju powinno być wyłączone w sytuacji, gdyby miało być ono prowadzone wobec oskarżonego pozbawionego wolności w tej lub innej sprawie, chyba że zastosowano zatrzymanie lub też sprawcę ujęto na gorącym uczynku.

Sędzia Pokoju powinien dysponować możliwością stosownego przekazania sprawy sądowi rejonowemu właściwemu do rozpoznania sprawy. Postulować należy wprowadzenie przepisu, stanowiącego, że w sytuacji, gdy sędzia pokoju po przekazaniu mu sprawy stwierdzi, że zachodzą istotne braki uniemożliwiające wydanie prawidłowego orzeczenia w rozsądnym terminie, może on przekazać sprawę do rozpoznania właściwemu sądowi rejonowemu, ze względu na jej szczególną zawiłość lub wagę, jak również gdy zachodzi potrzeba wymierzenia kary wyższej niż możliwa do orzeczenia przez Sędziego Pokoju albo gdy przewidywany zakres postępowania dowodowego uzasadnia przypuszczenie, że w sprawie niezbędne będzie wyznaczenie więcej niż 2 terminów rozprawy. Przekazanie następowaloby także w sytuacji stwierdzenia konieczności przeprowadzenia w sprawie dowodu z opinii biegłego.

Mając na względzie *ratio legis* wprowadzenia instytucji sędziów pokoju do polskiego ustawodawstwa, wiążące się z przyspieszeniem rozpoznawania spraw karnych, w rzeczonem postępowaniu pełne zastosowanie powinien mieć przewidziany przez Kodeks postępowania karnego oraz Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia tryb konsensualny, tj. dobrowolne poddanie się karze (art. 387 kpk, art. 73 kpw).

Postulować należy, aby oskarżycielem publicznym w postępowaniu przed sędzią pokoju był organ, którego funkcjonariusz sporządził notatkę służbową tj. Policja bądź inny nieprokuratorski organ uprawniony do wnoszenia i popierania oskarżenia na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom z dnia 22 września 2015 r. (Dz.U. poz. 1725). Z kolei w sprawach o wykroczenia oskarżycielem publicznym byłyby organy właściwe na zasadach ogólnych, określonych w art. 17 kpw.

Kolejną kwestią wymagającą odrębnego, w stosunku do trybu zwyczajnego uregulowania, jest kwestia obecności stron na rozprawie. W tym zakresie należy przyjąć, że niestawiennictwo stron nie powinno tamować postępowania. Z tych też względów zaproponować można wprowadzenie przepisu, stanowiącego, że niestawiennictwo oskarżyciela publicznego nie tamuje toku rozprawy. W takiej sytuacji notatkę służbową (pełniącą funkcję surogatu skargi zasadniczej) odczytywać mógłby protokolant. Jeżeli chodzi o stronę bierną, postulować można z kolei wprowadzenie przepisu stanowiącego, że niestawiennictwo na rozprawie głównej oskarżonego i jego obrońcy nie tamuje toku rozprawy, chyba że usprawiedliwią oni swoje niestawiennictwo.

Zapewnienie szybkości postępowania przed sędziami pokoju skutkuje koniecznością wprowadzenia odpowiednich regulacji o charakterze organizacyjnym. W tym zakresie należy przyjąć, że Sędziowie Pokoju nie powinni orzekać w sprawach, w których przewidywany zakres postępowania dowodowego uzasadnia przypuszczenie, że w sprawie niezbędne będzie wyznaczenie więcej niż 2 terminów rozprawy. W przypadku przekroczenia 2 terminów rozprawy w postępowaniu prowadzonym przez sędziego pokoju, sędzia pokoju powinien przekazać sprawę do rozpoznania sądowi właściwemu na zasadach ogólnych. Rozprawa przed sędzią pokoju powinna być wyznaczona niezwłocznie po przekazaniu akt sprawy przez organy ścigania wraz z wnioskiem o ukaranie w sprawach publicznoskargowych, lub też po wpłynięciu prywatnego aktu oskarżenia w sprawach prywatnoskargowych. Maksymalny czas przerwy w rozprawie głównej powinien wynosić 7 dni. Po jego przekroczeniu sędzia pokoju powinien przekazać sprawę do rozpoznania sądowi właściwemu na zasadach ogólnych. Wezwania uczestników postępowania na rozprawę powinny być dokonywane, poza trybem zwyczajnym, także bezpośrednio przez policję. Chodzi tu przede wszystkim o zapewnienie skuteczności wezwań świadków, tak aby ich nieobecność nie powodowała przeszkody do rozpoznania sprawy.

Jeżeli chodzi o postępowanie odwoławcze, trafnym rozwiązaniem wydaje się być implementowanie rozwiązań występujących na gruncie postępowania przyspieszonego, w tym zwłaszcza przewidzianych w art. 517h kpk. I tak, wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku mógłby być zgłaszany ustnie do protokołu rozprawy albo składany na piśmie w terminie zawitym 3 dni od daty doręczenia wyroku. Sędzia pokoju powinien sporządzać uzasadnienie wyroku w terminie 3 dni od daty złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia. Jednakże termin do wniesienia apelacji powinien wynosić 7 dni w postępowaniu w sprawach o wykroczenia i 14 dni w sprawach o przestępstwa i biec dla każdego uprawnionego od daty doręczenia mu wyroku z uzasadnieniem. W razie złożenia apelacji sędzia pokoju winien przekazać ją niezwłocznie wraz z aktami sądowi odwoławczemu, który z kolei winien rozpoznać sprawę najpóźniej w ciągu miesiąca od daty jej wpływu do tego sądu. Sądem odwoławczym od orzeczeń sędziów pokoju winien być właściwy miejscowo sąd rejonowy. W wypadku uchylenia wyroku sąd odwoławczy powinien dysponować uprawnieniem do przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sędziemu pokoju bądź właściwemu sądowi rejonowemu na zasadach ogólnych.

BIAŁA KSIĘGA W SPRAWIE SĘDZIÓW POKOJU

Na zakończenie przeprowadzonych w niniejszym opracowaniu rozważań należy wskazać, że wysiłek legislacyjny, zmierzający do wprowadzenia do polskiego porządku prawnego sądownictwa sędziów pokoju w drobnych sprawach karnych i cywilnych, został już zainicjowany. W kontekście powyższego należy w szczególności

zwrócić uwagę na Białą Księgę w sprawie wprowadzenia do polskiego porządku prawnego instytucji sądów (sędziów) pokoju, przygotowaną przez zespół pod kierownictwem dra Michała Jabłońskiego, zawierającą wstępne założenia do projektu ustawy o sędziach pokoju. Nie budzi wątpliwości, że wspomniane opracowanie ma charakter interesujący, zostało przygotowane w sposób rzetelny, zaś propozycje ustawodawcze w nim zawarte w znacznej części należy uznać za trafne.

Podzielając co do zasady propozycje legislacyjne sformułowane w Białej Księdze, można jednak w tym miejscu przedstawić kilka uwag polemicznych. W pierwszej kolejności należy podnieść, że nie wydaje się być trafną propozycja, by wybory na sędziów pokoju poprzedzała kampania wyborcza, przeprowadzana oraz finansowana przez kandydatów na wskazaną funkcję. Przyznając, że takie rozwiązanie występuje w ustawodawstwie niektórych krajów, wypada stwierdzić, że jego adaptacja na gruncie polskim nie przyniosłaby pozytywnych rezultatów. Przedmiotowe rozwiązanie stałoby w silnej sprzeczności z wizją sędziego występującą w polskiej tradycji prawnej, zgodnie z którą sędzia jest osobą niezależną i niezawisłą, tak od wpływu czynników politycznych, jak i ekonomicznych. Uczynienie z sędziów pokoju kandydatów *de facto* politycznych, ubiegających się o głosy w wyborach za pośrednictwem wieców wyborczych, plakatów, ulotek czy też haseł wyborczych podważyłoby zaufanie do nowo wprowadzanej instytucji. Co więcej, rodziłoby podejrzenie, że dany sędzia pokoju rozpoznający sprawy o istotnym znaczeniu dla lokalnej społeczności, będzie kierował się nie literą prawa i własnym osądem, lecz perspektywą ewentualnych korzyści politycznych mogących płynąć z określonego rozstrzygnięcia sprawy. Wreszcie konieczność przeprowadzenia kampanii wyborczej mogłaby wpływać odstrasżająco na potencjalnych kandydatów na sędziów pokoju i doprowadzić w konsekwencji do monopolizowania rzeczzonej instytucji przez organizacje polityczne.

Trudno zgodzić się także z szeroko eksponowanymi propozycjami stanowiącymi emanację idei maksymalnego odseparowania instytucji sędziów pokoju od struktury sądownictwa powszechnego. W tym zakresie należy opowiedzieć się za stanowiskiem zgoła przeciwnym. Sędziowie pokoju powinni być, wszędzie tam, gdzie to tylko możliwe, włączeni w obecnie funkcjonującą strukturę polskiego wymiaru sprawiedliwości. Mowa tu o zachowaniu powiązań tak judykacyjnych, jak i organizacyjno-administracyjnych. Powyższe pozwoli bowiem na szybkie i sprawne wprowadzenie reformy, zachowanie stabilności funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, a co najważniejsze – radykalnie obniży koszty reformy i uczyni ją tym samym bardziej atrakcyjną tak politycznie, jak i społecznie. Ze względu na powyższe należy opowiedzieć się za włączeniem sędziów pokoju do obecnie funkcjonującej struktury sądownictwa powszechnego. Sądy pokoju powinny działać przy sądach rejonowych (połączenie administracyjno-organizacyjne). Także i środki odwoławcze od orzeczeń sędziów pokoju powinny rozpatrywać właściwe sądy rejonowe. W tym miejscu należy podkreślić, że połączenie sądownictwa sędziów pokoju

ju z sądownictwem powszechnym, zwłaszcza pod względem judykacyjnym osłabi ewentualny argument o niekonstytucyjności nowo wprowadzanej instytucji.

Jeżeli chodzi o zagadnienie wymogów, które powinni spełniać kandydaci na sędziów pokoju, to zaproponowane rozwiązania zasługują na akceptację. Za niezasadniony należy uznać jedynie wymóg zdania odrębnego egzaminu państwowego. W tym kontekście wymogi posiadania wyższego wykształcenia prawniczego oraz odpowiedniego doświadczenia zawodowego wydają się być w zupełności wystarczające dla zapewnienia odpowiedniego poziomu merytorycznego kandydatów na funkcję Sędziów Pokoju, zaś wprowadzenie dodatkowego egzaminu może jedynie zniechęcić potencjalnych kandydatów, tym bardziej że egzamin ten musiałby być zapewne odpłatny. Ze względu na powyższe zasugerować należy wyraźnie zaakcentowanie koncepcji przewidującej eliminację wymogu zdania egzaminu, jako wyraźnie wyodrębnionej, alternatywnej propozycji legislacyjnej.

W celu zapewnienia należytego przygotowania sędziów pokoju do wykonywania działalności orzeczniczej postulować należy wprowadzenie obowiązkowych, dwu-, trzymiesięcznych kursów przygotowawczych, w których uczestniczyliby nowo wybrani sędziowie pokoju, bezpośrednio przed objęciem stanowiska. Za aprobowanie należy natomiast zaproponowaną rolę Krajowej Rady Sądownictwa w sprawowaniu nadzoru personalnego nad nowo wprowadzaną instytucją. Krajowa Rada Sądownictwa powinna weryfikować kwestię spełniania przez kandydatów na sędziów pokoju wymogów *stricte* formalnych (wymóg wykształcenia, doświadczenia zawodowego, odpowiedniego stanu zdrowia itp.), jak i wiążących się z tzw. rękojmią prawidłowego sprawowania urzędu (wymóg nieposzlakowanej opinii, nieskazitelnego charakteru). W tym zakresie Krajowa Rada Sądownictwa mogłaby zasięgać stosownych informacji za pośrednictwem wywiadu środowiskowego czy też danych policyjnych.

Wreszcie, dążąc do zredukowania kosztów związanych z wprowadzeniem reformy, jak również kosztów funkcjonowania sądownictwa sędziów pokoju, należy opowiedzieć się za organizacyjnym połączeniem wyborów na sędziów pokoju z wyborami samorządowymi. Długość kadencji Sędziów Pokoju powinna być tym samym skorelowana z długością kadencji organów samorządu terytorialnego. Podobnie za niecelowe z punktu widzenia zachowania dyscypliny finansowej należy uznać poprzedzenie reformy proponowanym programem pilotażowym, wdrożonym w wybranych częściach kraju. Ostatnie z komentowanych rozwiązań mogłoby także zostać uznane za uchylające zasadzie jednolitości wymiaru sprawiedliwości, a tym samym niekonstytucyjne.

Bibliografia

Bartel W.M. i in., *Historia państwa i prawa Polski*, tom III: *Od rozbiorów do uwłaszczenia*, red. J. Bardach i M. Senkowska-Gluck, Warszawa 1981.

Cieślak M., *Dzieła wybrane*, tom II: *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, red. S. Waltoś (przy współpracy M. Rusinka i S. Steinborna), Kraków 2011.

Girdwoyń K. [w:] H. Grajewska-Kraczkowska i in., *System prawa karnego procesowego*, tom II: *Rozwiązania modelowe w ujęciu prawno-porównawczym*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2013.

Grzybowski K., *Historia państwa i prawa Polski*, tom IV: *Od uwłaszczenia do odrodzenia państwa*, Warszawa 1982.

Kucharski R., *Amerykański model sądownictwa przyspieszonego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 11.

Langer T., *Stany w USA. Instytucje – praktyka – doktryna*, Warszawa 1998.

Marszał K. (red.), *Proces karny. Przebieg postępowania*, Katowice 2012.

Materna-Pawłowska M., *Zawód sędziego w Polsce w latach 1918-1939*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2011, tom LXIII, z. 1.

Michalczuk C., *Postępowanie karne w Wielkiej Brytanii*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2.

Okolski A., *Wykład prawa administracyjnego obowiązującego w Królestwie Polskim*, tom I, Warszawa 1880.

Płaza S., *Historia polski na tle porównawczym*, cz. 3: *Okres międzywojenny*, Kraków 2001.

Szaniecki M., *Powszechna historia państwa i prawa*, Warszawa 2009.

Siemiaszko A., *Dostęp do sądu a przewlekłość postępowania*, „Jurysta” 1999, nr 1.

Tokarczyk R., *Prawo amerykańskie*, Kraków 2000.

Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009.

Streszczenie: Artykuł poświęcony został instytucji sędziów pokoju. W opracowaniu przedstawiona została istota sądownictwa sędziów pokoju. Zaprezentowano regulacje dotyczące sędziów pokoju pojawiające się w polskim ustawodawstwie na przestrzeni jego historycznego rozwoju. Dokonano także analizy o charakterze prawno-porównawczym, ze szczególnym uwzględnieniem anglosaskiej kultury prawnej. W publikacji zaprezentowano propozycje legislacyjne wiążące się z postulowanym przez autorów wprowadzeniem instytucji sędziów pokoju do polskiego porządku prawnego w zakresie drobnych spraw karnych, jak również przedstawiono zalety takiego sądownictwa. W artykule sformułowano propozycje dotyczące zakresu kognicji sędziów pokoju, jak również podstawowych zasad prowadzonego przed nimi postępowania karnego.

Słowa kluczowe: sędziowie pokoju, postępowanie karne, prawo karne materialne, propozycje legislacyjne, reforma, szybkość postępowania

---

JUDICARY OF JUDGES OF PEACE IN PETTY CRIMINAL CASES – LEGISLATIVE PERSPECTIVE

Summary: The article is devoted to the institution of the judges of peace. The study presents the essence of the judiciary of the judges of peace. The study presents regulations concerning the judges of peace appearing in Polish legislation over its historical development. A comparative legal analysis was also performed, with particular focus on Anglo-Saxon legal culture. The publication presents legislative proposals related to the postulated introduction of the institution of peace judges into the Polish legal system in terms of petty criminal cases, as well as the advantages of such a judiciary. The article formulates proposals regarding the scope of cognition of the judges of peace as well as the basic rules of the criminal proceedings conducted before them.

Keywords: judges of peace, criminal proceedings, substantive criminal law, legislative proposals, reform, speed of proceedings